

DOĞUMLAR

Nüfusun sayısının artması veya azalması yaşamsal olaylar adı verilen doğumlar, ölümler ve göçlere bağlıdır. Doğumlar ve ölümler nüfusun gelişmesinin doğal faktörlerini oluşturmaktadır ve nüfusun gelecekteki gelişmesi büyük ölçüde doğumların düzeyinde bağlı olmaktadır.

Doğum ve Doğurganlık Ölçüleri

Bir nüfusun doğurganlık yapısı doğumla ilgili çeşitli hızlar hesaplanarak incelenmektedir. Doğum ve doğurganlık ile ilgili incelemelerde dikkate alınan yalnızca canlı doğumlar olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan canlı doğum tanımına göre hamilelik süresine bakılmaksızın doğumun gerçekleşmesinden sonra bebeğin nefes alması veya kalbinin çarpması gibi bir yaşam belirtisinin görülmesi canlı doğum olarak kabul edilmektedir. Bundan sonra doğumla ilgili tüm hesaplamalarda canlı doğumlar dikkate alınacaktır.

1. Kaba Doğum Hızı

$$Kaba\ Doğum\ Hızı\ (KDH) = \frac{1\ yıl\ içinde\ kaydedilen\ doğum\ sayısı}{Toplam\ nüfus} \times 1000$$

KDH, 1000 nüfus başına düşen canlı doğum sayısını verir.

Kolay hesaplanması bakımından uluslararası karşılaştırmalarda sıkça kullanılmakla beraber tüm nüfusu dikkate aldığı için doğurganlık düzeyi hakkında çok genel bir fikir vermektedir. Bu gösterge, nüfusun yaş ve cinsiyet yapısından etkilenmektedir. KDH özellikle genç veya yaşlı nüfusun fazla olduğu ülkelerde yanlış bir göstergedir.

2. Genel Doğurganlık Hızı

$$\text{Genel Doğurganlık Hızı (GDH)} = \frac{1 \text{ yıl içinde kaydedilen doğum sayısı}}{15 - 49 \text{ yaş grubundaki kadın nüfus}} \times 1000$$

GDH : 15 – 49 yaş grubundaki 1000 kadın başına düşen doğum sayısı

3. Yaşa Özel Doğurganlık Hızı:

GDH hesaplanırken doğum çağındaki kadınların tümü hesaba katılmaktadır. Ancak yaşlar bakımından doğum sayıları çok farklılık göstermektedir. Bu nedenle yaşlara göre doğurganlıktaki farklılığı yansıtan bir ölçü olan yaşa göre özel doğurganlık hızı hesaplanmaktadır.

$$\left(\begin{array}{c} \text{Yaşa Özel} \\ \text{Doğurganlık Hızı} \\ \text{(YÖDH)} \end{array} \right) = \frac{x \text{ yaşındaki kadınlara} \\ \text{ilişkin yıllık doğum sayısı}}{x \text{ yaşındaki kadın nüfus}} \times 1000$$

Oran doğurganlık çağındaki kadınlar dikkate alınmak üzere herhangi bir yaş veya yaş grubunda bulunan 1000 kadına düşen yıllık doğum sayısını vermektedir. Pek çok analizde yaşa özel doğurganlık hızı 5'erli yaş grupları oluşturularak hesaplanmaktadır. Dünyada genel olarak doğurganlık hızının en yüksek olduğu yaşlar 2000'li yıllara kadar 20-24 iken bu tarihten sonra 25-29'a kaymıştır.

4. Adölesan Doğurganlık Hızı

Adölesan doğurganlık hızı, 15-19 yaş grubunda bin kadın başına düşen ortalama canlı doğan çocuk sayısını ifade etmektedir.

$$\text{Adölesan Doğurganlık Hızı} = \frac{1 \text{ yıl içinde kaydedilen doğum sayısı}}{15 - 19 \text{ yaş grubundaki kadın nüfus}} \times 1000$$

Yaşı çok genç olan annelerden doğan bebeklerin daha yüksek derecede hastalık ve ölüm riskiyle karşı karşıya kalmalarından dolayı adölesan doğurganlık konusu, anne ve bebek sağlığının korunması bakımından oldukça önem taşımaktadır. Adölesan doğurganlık hızı, 2013 yılında binde 29 iken 2018 yılında binde 19'a düştü.

BM tarafından yapılan 1950-2020 tahminlerine göre, dünya genelinde 1965-1970 döneminde binde 80 olan adölesan doğurganlık hızının, 2015-2020 dönemine gelindiğinde binde 43 olacağı öngörülmektedir.

5. Çocuk- Kadın Oranı

$$\text{Çocuk Kadın Oranı} = \frac{(0 - 4) \text{ yaş grubundaki çocuk nüfus}}{15 - 49 \text{ yaş grubundaki kadın nüfus}} \times 1000$$

Doğum çağındaki 1000 kadına düşen çocuk sayısını vermektedir.

Çocuk-Kadın oranı kolay hesaplanmakla birlikte sayım yılından önceki çocuk ve kadın ölümlerinin etkisi altında kalmaktadır. Bu nedenle özellikle çocuk ölümlerinin yüksek olduğu yerlerde doğum düzeyleri hakkında eksik bilgi vermektedir. Bu nedenle güvenilir bir doğum ölçüsü değildir.

Kaynaklar

1. Bařar, E. (2010). Demografiye Giriř. *Gazi Kitabevi, Ankara*.
2. Yusuf, F., Martins, J. M., Swanson, D. A., Martins, J. M., & Swanson, D. A. (2014). *Methods of demographic analysis*. Dordrecht: Springer.
3. Shryock, H. S., Siegel, J. S., & Larmon, E. A. (1975). *The methods and materials of demography* (Vol. 2). US Department of Commerce, Bureau of the Census.